

ArbetsmarknadsdepartementetFolkhälsomyndigheten
Statens skolverk

Uppdrag till Folkhälsomyndigheten och Statens skolverk att uppdatera stödmaterial för undervisning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer

Regeringens beslut

Regeringen ger Folkhälsomyndigheten och Statens skolverk i uppdrag att uppdatera, och vid behov komplettera, åldersanpassat stödmaterial för utveckling av undervisningen i grundskolan, anpassade grundskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan, anpassade gymnasieskolan, kommunal vuxenutbildning (komvux) och komvux som anpassad utbildning, inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer, i enligt med vad som beskrivs under rubriken Närmare om uppdraget. Uppdraget bör ske i samråd med Socialstyrelsen och Barnombudsmannen.

Folkhälsomyndigheten och Statens skolverk ska delredovisa uppdraget senast den 30 september 2025 till Regeringskansliet (Arbetsmarknadsdepartementet, med kopia till Utbildningsdepartementet och Socialdepartementet). Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 mars 2027.

För uppdraget får Folkhälsomyndigheten under 2024 använda 1 000 000 kronor. Myndigheten ska redovisa medlen mot det under utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet för budgetåret 2024 uppförda anslaget 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder, anslagsposten 12 Särskilda jämställdhetsåtgärder efter regeringsbeslut. Medlen utbetalas engångsvis efter rekvisition ställd till Kammarkollegiet senast den 1 december 2024. Outnyttjade medel ska återbetalas till Kammarkollegiet senast den 31 mars 2025. Senast den 28 mars 2025 ska myndigheterna lämna en ekonomisk

redovisning till Kammarkollegiet. Rekvisition, återbetalning och redovisningar ska hänvisa till det diarienummer som detta beslut har.

För 2025 beräknas medel avsättas för uppdragets genomförande till både Folkhälsomyndigheten och Statens skolverk, under förutsättning att riksdagen anvisat medel för det aktuella anslaget.

Skäl för beslutet

Höstterminen 2022 började förändringar i läroplanerna för alla skolformer på grundskolenivå, för gymnasieskolan och den anpassade gymnasieskolan, och för vuxenutbildningen, tillämpas. Förändringarna innebar att det kunskapsområde som tidigare benämndes sex och samlevnad bytte namn till sexualitet, samtycke och relationer. Vidare fick rektorn i flera skolformer tydligare ansvar för att området behandlas återkommande i utbildningen. Kunskapsområdet är en del av skolans hälsofrämjande arbete och området hänger nära samman med skolans värdegrundsuppdrag. Utöver innehållet i enskilda kurs- och ämnesplaner ingår också arbetet med normer och jämställdhet i skolans övergripande värdegrunds- och kunskapsuppdrag. Det är en del av skolans arbete mot kränkande behandling och diskriminering. Kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer ingår både i läroplanernas inledande delar och i flera kurs- och ämnesplaner. Av Läroplansutredningens direktiv (dir. 2023:173) framgår att läroplanerna behöver revideras och kortas.

Statens skolverk har tagit fram stödmaterial för att utveckla undervisningen inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt mer omfattande kompetensutveckling för lärare. Det saknas dock tillräckliga stödmaterial för att utveckla undervisningen rörande sexuella aktiviteter på nätet, sexuell riskutsatthet, digitalt våld och sexuellt utnyttjande i form av att barn skildras i film eller bilder som sprids i pornografiska syften. Här ingår även företeelser som är lagliga, men som kan utgöra en risk, exempelvis kontaktsökande med personer som har fyllt 15 år. Detta lyfts i SOU 2023:98 *Sexuellt utnyttjande i pornografiska syften – våldsutsatthet som behöver synliggöras*. I SOU 2023:97 *Ut ur utsatthet* lyfts vikten av att sexuell exploatering av barn i form av utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling omfattas av satsningar för att höja barns kunskaper om våld i samtliga skolformer.

Elevhälsans främsta uppdrag enligt skollagen är att arbeta främjande och förebyggande. I *Vägledning för elevhälsa* saknas information om sexuella

aktiviteter på nätet och sexuell riskutsatthet samt om utsatthet för digitala dimensioner av våld och sexuellt utnyttjande i form av att barn skildras i film eller bilder som sprids i pornografiska eller andra syften. I vägledningen finns information om våld mot barn och unga i nära relationer och i Kunskapsguiden, där *Vägledning för elevhälsa* är införlivad, finns även information om sex mot ersättning och sexuell exploatering.

Vidare finns ett behov av att stärka kunskapen om sexuella och reproduktiva rättigheter bland alla unga, inte minst i områden där utanförskapet är stort. Folkhälsomyndigheten har på regeringens uppdrag tagit fram en nationell strategi och handlingsplan för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR). SRHR-strategins övergripande mål, en god, jämlik och jämställd sexuell och reproduktiv hälsa i hela befolkningen, innebär bland annat att alla ska vara fria att avgöra om, när och hur de vill vara sexuellt aktiva och välja sina sexpartner i jämlikhet och samtycke. Vidare ska alla ha rätt att fritt välja om, när och med vem de vill ha en relation eller gifta sig, och om de vill skilja sig. Alla har rätt till frihet från diskriminering, inklusive frihet från hedersrelaterat våld och förtryck. Det övergripande målet för strategin är således direkt kopplat till det övergripande målet för jämställdhetspolitiken liksom delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra och att kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet. I handlingsplanen för genomförandet av SRHR-strategin finns ett antal förslag som syftar till att stärka sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter i vissa prioriterade grupper.

Närmare om uppdraget

Folkhälsomyndigheten och Statens skolverk ska uppdatera, och vid behov komplettera, stödmaterial för undervisning i grundskolan, anpassade grundskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan, anpassade gymnasieskolan, kommunal vuxenutbildning (komvux) och komvux som anpassad utbildning, inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer i två avseenden. Folkhälsomyndigheten ansvarar för att ta fram kunskapsunderlag vilka ska vara åldersanpassade och utgöra grunden för stödmaterialen. Statens skolverk ansvarar för målgruppsanpassning till såväl elever som skolpersonal samt att stödmaterialen knyter väl an till skolans uppdrag. Statens skolverk ansvarar för produktionen och distribution, och tillgängliggörande av stödmaterialen. Statens skolverk ansvarar också för förvaltningen av stödmaterialen.

Den första delen av uppdraget avser att utveckla kunskapsunderlag som stärker alla elevers tillgång till information om sexuella och reproduktiva rättigheter. Kunskapsunderlaget ska vara anpassat efter elevernas ålder och mognadsgrad.

Målet är att skapa förutsättningar för informerade val som motverkar påtvingat sexuella handlingar och att unga ska känna trygghet och integritet i sin egen sexualitet och sexuella relationer genom att öka ungas kunskap i SRHR-frågor. Kunskapsunderlaget ska ge tydlig vägledning i hur undervisning och arbete kan ske anpassat till barnens ålder.

Kunskapsunderlaget bör också ge vägledning kring hur skolan kan möta utmaningar och problematik som i synnerhet drabbar elever som lever i hedersrelaterat våld och förtryck. För flickor och kvinnor kan hedersrelaterat våld och förtryck exempelvis innebära kontroll och begränsningar i vardagen rörande klädsel, umgänge och rörelsefrihet eller påtryckningar och tvång till äktenskap, barnäktenskap och månggifte. Även föreställningar som innebär att hbtqi-personers sexuella läggning, könsidentitet eller könsuttryck kan betraktas som ett hot mot familjens heder kan drabba elever.

Kunskapsunderlagen ska utgå från den nationella SRHR-strategin och den kommande befolkningsundersökningen UngKAB2023, Skolbarns hälsovanor samt övriga kunskapsunderlag inom SRHR-området som Folkhälsomyndigheten tagit fram inom området. Andra myndigheters kunskapsproduktion inom området kan också ingå. En del av uppdraget avser att utveckla kunskapsunderlag för att med utgångspunkt i den nationella SRHR-strategin stärka barns och ungas tillgång till information om sexuella och reproduktiva rättigheter, och i synnerhet ungas sexuella egenmakt, med fokus på utmaningar och problematik som särskilt kan drabba barn och unga i områden där utanförskapet är stort.

Utgångspunkter ska både vara i kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer och i skolans uppdrag att arbeta våldsförebyggande. Sverige ska vara ett öppet och fritt land för alla invånare där alla har lika rätt till en god sexuell och reproduktiv hälsa. Det finns dock utbredda problem vad gäller begränsande hedersnormer och ungas attityder till sexualitet och könsidentiteter utanför normen. Hedersrelaterat våld och förtryck riskerar i sin tur att förstärkas i områden där utanförskapet är stort. Alla unga ska ha

jämlika och jämställda möjligheter att kunna välja om, och i så fall med vem, man vill ingå en relation. Dessa mål är en del i genomförandet av den av Folkhälsomyndigheten framtagna nationella SRHR-strategin och handlingsplanen. Syftet med uppdraget är att främja alla människors rätt att uttrycka sin sexualitet och välja partner, att motverka övergrepp samt att motverka intoleranta normer som bland annat kan komma till uttryck som hedersrelaterat våld och förtryck.

Den andra delen av uppdraget avser kunskap om sexuell riskutsatthet exempelvis på nätet, digitalt våld, sexuell exploatering i form av utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling samt sexuellt utnyttjande i form av att barn skildras i film eller bilder som sprids i pornografiska eller andra syften, med utgångspunkt i SOU 2023:98 *Sexuellt utnyttjande i pornografiska syften – våldsutsatthet som behöver synliggöras*. För att nå de mest riskutsatta behöver delar av materialet vända sig till elevhälsans personal som i sin tur har möjlighet att möta elever i enskilda samtal. Materialet till elevhälsan behöver bygga på erfarenheter från studien *Elevhälsans arbete med sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR)*. Materialet till elevhälsan behöver omfatta hur ett hälsosamtal om SRHR-frågor och med fokus på sexuella och reproduktiva rättigheter kan vara utformat.

Även i denna del ska utgångspunkter vara både i kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer och i skolans uppdrag att arbeta våldsförebyggande samt skolans värdegrundsuppdrag. I det våldsförebyggande arbetet bör fokus inte bara vara på den som utsätts, utan också på den som riskerar att utsätta någon, och även på varför man inte ska sprida bilder eller filmer föreställande någon annan. Syftet är att alla elever ska kunna identifiera goda relationer och skilja dem från risksituationer samt ha kunskap om vad som främjar sexuell och reproduktiv hälsa och vad som behöver förebyggas genom ökad insikt om vad sexuellt våld är och om vad sexuellt våld på nätet kan vara. Arbetet bör genomföras med beaktande av arbete som genomförs inom ramen för uppdraget att undersöka användning av digitala enheter i skolan och fritidshemmet (U2024/01728).

Folkhälsomyndigheten och Statens skolverk ska efterhöra och beakta synpunkter från Socialstyrelsen, särskilt när det gäller uppdraget nationellt hälsoprogram för barn och unga. De material som tas fram inom ramen för uppdraget ska kunna användas som underlag inför kommande uppdatering av *Vägledning för elevhälsan*.

På regeringens vägnar

Paulina Brandberg

Frida Hansson

Kopia till

Kammarkollegiet
Socialstyrelsen